

**နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုဒေသိယစကားမှ နေ့စဉ်သုံးစကားများ
လေ့လာချက်**

ခင်စန္ဒာတိုး*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးတို့ ပြောဆိုသုံးနှုန်းနေသော နေ့စဉ်သုံးစကားများကို လေ့လာတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အလေ့လာခံ ဓနုလူမျိုးတို့သည် ရှမ်းပြည်နယ် တောင်ပိုင်းနှင့် မြောက်ပိုင်းတွင် အများဆုံး နေထိုင်ကြသည်။ နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးတို့သည် ရှမ်းလူမျိုးတို့နှင့် ရောနှော နေထိုင်ကြပါသည်။ နောင်ချိုဒေသ မြောက်ဘက်ရှိ ဓနုလူမျိုးတို့သည် ရှမ်းလူမျိုးတို့နှင့် ရောနှောနေထိုင်ကြပြီး တောင်ဘက်ရှိ ဓနုလူမျိုးတို့သည် သီးခြားနေထိုင်ကြပြီး ရွာပေါင်း (၅၈)ရွာ ရှိပါသည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဓနု ဘာသာစကားကို မှတ်တမ်းတင်လိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းအတွက် အလေ့လာခံစကားလုံးတို့ကို နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးများ ပြောဆိုသော ဘာသာစကားမှ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ဤစာတမ်းကို ဘာသာဗေဒ နည်းဖြင့် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

**သော့ချက်စကားလုံးများ - ဆွေမျိုးစပ်၊ အစားအသောက်၊ အသီးအနှံ၊
အသုံးအဆောင်၊ တိရစ္ဆာန်၊ လယ်လုပ်ငန်း၊
နေ့စဉ်သုံးအပြောစကား**

နိဒါန်း

ဒေသိယစကားများသည် ဒေသကွဲပြားမှုကြောင့် အသံထွက်၊ သဒ္ဒါနှင့် ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းများ ကွဲပြားသော ဘာသာစကားတစ်ခု၏ အသွင်ကွဲစကားများ ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် ပြောဆိုသူတို့၏ နေရာဒေသကိုလိုက်၍ မြင်းခြံဒေသိယစကား၊ ပခုက္ကူဒေသိယစကား၊ မန္တလေးဒေသိယစကား၊ ယောဒေသိယ စကား၊ မော်လမြိုင်ဒေသိယစကား၊ အင်းလေးဒေသိယစကား၊ ဓနုဒေသိယစကား စသည်ဖြင့် ဒေသိယစကား အမျိုးမျိုး ကွဲပြားပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားရှိ ဒေသိယစကားများတွင် ဓနုဒေသိယစကားသည် ထင်ရှားသည့် ဒေသိယစကား တစ်မျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသိယစကားများသည် စံစကားနှင့် အသံထွက်၊ သဒ္ဒါ၊ ဝေါဟာရတို့ ကွဲပြားကြသည်။ ဓနုဒေသိယစကားသည်လည်း စံစကားနှင့် အသံထွက်၊ သဒ္ဒါ၊ ဝေါဟာရ ကွဲပြားမှု ရှိပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ဓနုဒေသိယ စကား၏ ဘာသာစကား

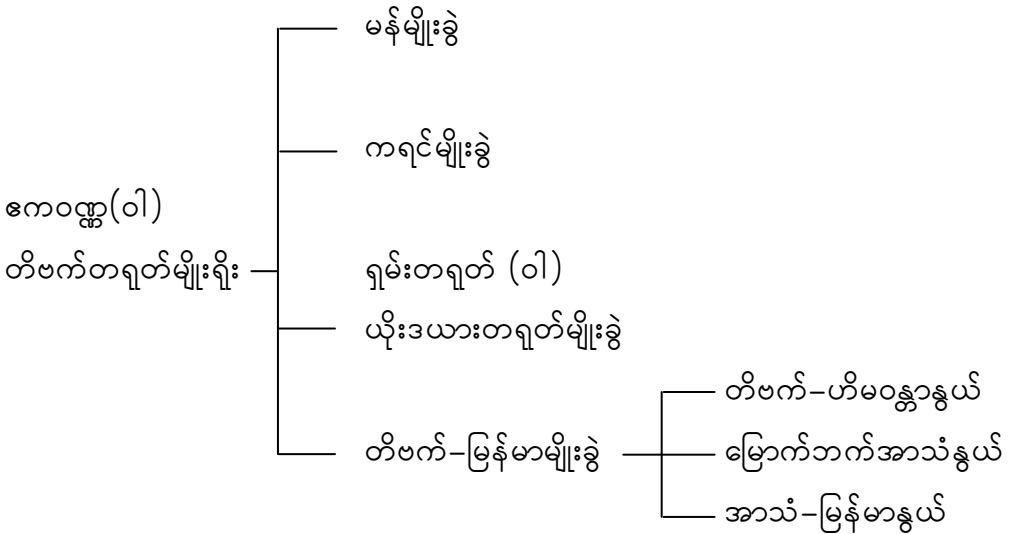
* ဒေါက်တာ၊ ကထိက၊ မြန်မာစာဌာန၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ်

မျိုးရိုး၊ နောက်ခံအချက်အလက်၊ ဒေသိယစကား သတ်မှတ်ချက်နှင့် နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုဓနုစဉ်သုံးစကားများမှ အပြောစကားတို့ကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ နောင်ချို ဒေသရှိ ဓနုဒေသိယစကားမှ အသံထွက်တို့ကို အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဒ္ဒဗေဒ အက္ခရာဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။

၁။ ဓနုလူမျိုးတို့၏ ဘာသာစကားနှင့် နောက်ခံသမိုင်း

ဓနုလူမျိုးတို့သည် မြန်မာဘာသာစကားကို ပြောဆိုသော မြန်မာတိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ ဖြစ်ပါသည်။ ဓနုဘာသာစကားသည် တိဗက်-မြန်မာ မျိုးနွယ်ခွဲတွင် ပါဝင်သော မြန်မာအစုဝင် ဘာသာစကား ဖြစ်ပါသည်။

တိဗက်-မြန်မာမျိုးရိုးဝင်ဘာသာများ^၁ ပြပုံ

ဦးဖေမောင်တင်၏ ဘာသာလောကကျမ်းတွင် အာသံ-မြန်မာနွယ်ဝင်များသည်

- (၁) နဂါးအစု
- (၂) ကုကီ-ချင်းအစု
- (၃) ဆက် (ဝါ-သက်)အစု
- (၄) ကချင်အစု
- (၅) မြန်မာအစု

^၁ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၁၂။

(၆) လိုလိုအစု^၁

တို့ ဖြစ်ကြသည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။

ဘာသာလောကကျမ်းအရ ခနုလူမျိုးတို့သည် မြန်မာအစုတွင် ပါဝင်ပါသည်။ ခနုလူမျိုးတို့သည် မြန်မာအစုတွင် ပါဝင်ကြောင်း အောက်ပါအတိုင်း ဇယားချနိုင်းပါသည်။

မြန်မာအစုဝင် ဘာသာစကားဖြစ်ကြောင်းပြပုံ

—	မရူ - ဝါ လောင်းဝါ
—	လရူ - ဝါ လချိုကျော
—	အတ်စိ၊ တဇိ - ဝါ- တဆဲဝါ
—	မိုင်သာ (မန်ဆာ) - ဝါ- အချန် (ချိန်)
—	ဖွန်
—	ဒနု
—	အင်းသား
—	တောင်ရိုး - ဝါ- တိုရူ
—	ထားဝယ်
—	ရခိုင် ^၂

ခနုလူမျိုးတို့သည် ရှမ်းပြည်နယ် မြေလတ်ဒေသနှင့် ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်း တို့တွင် အများဆုံး နေထိုင်ကြသည်။ ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းတွင်မူ ကျောက်မဲ၊ သီပေါ၊ နောင်ချို၊ ပြင်ဦးလွင် အနီးတစ်ဝိုက်တွင် နေထိုင်ကြသည်။ မိုးကုတ်၊ မိုးမိတ်ဒေသတို့တွင်လည်း နေထိုင်ကြပါသည်။ တောင်ရိုးလူမျိုး ရောနှောနေထိုင်ကြသဖြင့် တောင်ရိုးခနု၊ ရှမ်းတို့နှင့် ရောနှောနေထိုင်ကြသဖြင့် ရှမ်းခနုဟူ၍ ခေါ်ဆိုကြပါသည်။

ခနုအမည်သည်
“ခနု [ခနုသံ] (န) လေး”^၃

^၁ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၁၂။
^၂ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၁၂။

ဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။

ဓနုလူမျိုးတို့တွင် မိရိုးဖလာ အစဉ်အဆက် ပြောဆိုလျက်ရှိကြသော ပါးစပ် သမိုင်းကြောင်းများ ရှိပါသည်။ ထိုပါးစပ်သမိုင်းများအရ

“မိမိတို့ မြန်မာဘုရင်၏ လေးသည်တော် အဆက်အနွယ်များ ဟု လည်းကောင်း မြန်မာဘုရင်မှ ရှမ်းပြည်နယ်သို့ စေလွှတ်သော အမှုတော်ထမ်းများဖြစ်သည့် ရွှေခွန်မှူး၊ ငွေခွန်မှူး အဆက် အနွယ်များနှင့် ရှမ်းအမျိုးသားတို့ သွေးစပ်ပြီး ဆင်းသက် လာသော အနွယ်များ ဖြစ်သည်”^၁

ဟု ယူဆကြသည်။

ဦးဖေမောင်တင်၏ ဘာသာလောကကျမ်းတွင်

“နန်ချောင်း ရှမ်းတို့ထဲမှ ခွဲထွက်ခဲ့ကြသော မူလမြန်မာတို့သည် ခရစ်နှစ် ကိုးရာစုနှစ်တွင် အနောက်ပိုင်း ယူနန်နယ်နှင့် မြောက်ပိုင်းရှမ်းပြည်ကို ဖြတ်၍ လွင်ပြင်များကို ကျောက်ဆည်မှ ဝင်ရောက်လာကြဟန်တူ၏။ ဓနုတို့သည် သူတို့နှင့် လမ်းလွဲ၍ ကျန်ရစ်သူများ ဖြစ်ပြီး တောင်တန်း အနောက်စွန်းတစ်လျှောက် နေထိုင်ကြ၏။ သူတို့၏စကားသည် မြန်မာပေါရာဏနှင့်တူ၏”^၂

ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ထို့ပြင်

“ပုဂံခေတ်တွင် ပုဂံဘုရင်များသည် မြေပြန့် ကျောက်ဆည် မြစ်သား မှတစ်ဆင့် ယခု မြေလတ်ပိုင်း အနောက်တောင်တန်း လွင်ပြင်များဆီသို့ တောကစားထွက်လေ့ရှိသည်။ ဘုရင်များ ထိုသို့ တောကစားထွက်သည့်အခါတိုင်း နောက်တော်ပါးမှ လေးမြားကို စစ်သည်တော်များ လိုက်ပါလာကြသည်။ ဘုရင် တောကစားပြီး၍ နေပြည်တော်သို့ ပြန်သည့်အခါ စစ်သည်တော် အချို့သည် သားကောင်ပေါသော တောင်တန်းလွင်ပြင်တွင် ဘုရင့်ထံ ခွင့်ပန်ပြီး ကျန်နေရစ်ခဲ့သည်။ ထိုစစ်သည်တော်တို့

^၁ ဟုတ်စိန်၊ ဦး၊ ၁၉၅၄၊ ၄၉၄။

^၂ ဟုတ်စိန်၊ ဦး၊ ၁၉၅၄၊ ၄၉၄။

^၃ တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများ (ရှမ်း)၊ ၁၉၈၄၊ ၈၄။

ကိုင်ဆောင်သော လေးနှင့် ယင်းတို့ ကျွမ်းကျင်သည့် လေးအတတ် ပညာကို ပါဠိဘာသာ ဓနုဟုခေါ်ရာမှ ထိုလေးသည်တော်တို့ကို ဓနုဟူ၍ ခေါ်ကြောင်း ပြောစမှတ် ရှိကြသည်။ အချို့က အလောင်းစည်သူမင်း တိုင်းခန်းလှည့်လည်စဉ် ပါလာသည့် ဘုရင့် အမှုထမ်းသည့် လေးသည်တော်များ ဤနယ်မြေအတွင်း ချန်ရစ် နေခဲ့ရာမှ ၎င်းတို့မှ နွယ်လာသူများကို ဓနုလူမျိုးဟု ခေါ်ကြောင်း ဆိုစမှတ်ပြုကြလေသည်”^၁

ဟု ယူဆကြသည်။

ဓနုလူမျိုးတို့သည် ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်၍

- (၁) တာတက်ပွဲ
- (၂) တန်ဆောင်တိုင်ပွဲတော်နှင့် ကထိန်ပွဲတော်
- (၃) စာပြန်ပွဲတော်
- (၄) ရှင်ပြုပွဲတော်^၂

တို့ ကျင်းပပြုလုပ်ကြသည်။ တာတက်ပွဲသည် ထင်ရှားသည့် ဓနုရိုးရာပွဲတော် ဖြစ်ပါသည်။

ဓနုလူမျိုးတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကိုးကွယ်ကြပြီး အများစုမှာ စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ငန်းဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုကြသည်။ ဓနုအမျိုးသားများသည် ဦးခေါင်းတွင် တဘက်ပေါင်းကြသည်။ ရှုပ်အင်္ကျီ၊ တိုက်ပုံအင်္ကျီနှင့် ဘောင်းဘီအပွ (ရှမ်း၊ ပအိုဝ်း၊ အင်းသားတို့ ဘောင်းဘီနှင့် ပုံစံတူသည်)တို့ကို ဝတ်ဆင်ကြသည်။ ဓနုအမျိုးသမီး တို့သည် ဦးခေါင်းတွင် တဘက်ပေါင်းလေ့ ရှိသည်။ ရင်ဖုံးအင်္ကျီနှင့် ထဘီကို ဝတ်ဆင် ကြသည်။ ထဘီကန့်လန့်စင်း ဝတ်ဆင်လေ့ရှိကြသည်။ ဓနုလူမျိုးတို့သည်

“ရှေးအခါက နားပေါက်ဖောက်ခြင်း၊ ထိုးကွင်းမင်ကြောင်ထိုးခြင်း များ ပြုလုပ်ခဲ့သည်”^၃

ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

^၁ မြင့်မောင်၊ ဒါရိုက်တာ၊ ၁၉၈၆၊ ၃၈။
^၂ ကောသလ္လ၊ အရှင်၊ ၂၀၁၂၊ ၉၂။
^၃ မြမောင်၊ ဦး၊ ခုနစ်မပါ၊ ၂။

ပညာရှင်တို့၏ အထောက်အထားများအရ နေဘာသာစကားသည် တိဗက်-တရုတ် မျိုးနွယ်မှ ဆင်းသက်လာသော မြန်မာအစုဝင် ဘာသာစကား ဖြစ်သည်။ အသံကွဲ မြန်မာစကားကို ပြောဆိုသူများ ဖြစ်ကြသည်။ နေလူမျိုးတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကိုးကွယ်ကြပြီး ကိုယ်ပိုင်စကားထာပုံပြင်၊ မော်အေး စသည့် စာပေပုံသဏ္ဍာန်များ ရှိပါသည်။

၂။ ဒေသိယဝေါဟာရဖွင့်ဆိုချက်

လူတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ဆက်သွယ်ရာတွင် ဘာသာစကားသည် အရေးပါသော ဆက်သွယ်မှု ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ လူမျိုးတိုင်း၌ ဘာသာစကားအသီးသီး ရှိကြပြီး ဘာသာစကားတိုင်း၌ ဒေသိယစကားများ ရှိပါသည်။ ဘာသာစကားတစ်ခုတွင် ဒေသိယစကား မြောက်မြားစွာ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဒေသိယနှင့်ပတ်သက်၍ ပညာရှင်တို့က အဓိပ္ပာယ်အမျိုးမျိုး ဖွင့်ဆိုထားကြပါသည်။

မြန်မာအဘိဓာန်၌

“ဒေသိယဝေါဟာရ /ဒေသိယာဝေါဟာရာ/ န-ဒေသအလိုက် ပြောဆို သုံးနှုန်းသောစကား [ပါ-ဒေသိယ+ဝေါဟာရ]”^၁

ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မောင်ခင်မင်(နေဖြူ)က

“နေရာဒေသလိုက်ပြီး အသွင်ကွဲသွားသော စကားမျိုးကို ဘာသာစကား လေ့လာသည့် ပညာရှင်များက ဒေသိယစကား (Dialect) ဟု ခေါ်ကြသည်”^၂

ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဒေါက်တာအောင်မြင့်ဦးက

“ဘာသာစကားတစ်ခုကို အသုံးပြုသူတို့သည် နေရာဒေသချင်း ဝေးကွာသွားသည့်အခါ အသုံးပြုသည့် ဘာသာစကားမှာလည်း တစ်နေရာနှင့် တစ်နေရာ ပြောင်းလဲကွဲပြား သွားတတ်ပါသည်။ ထိုသို့ ဒေသကွာခြားမှုကြောင့် ပြောင်းလဲသွားသော ဘာသာစကား တစ်ခု၏ အသွင်ကွဲကို ဒေသိယစကားဟုခေါ်ပါသည်”^၃

ဟူ၍ လည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

^၁ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၁၊ ၁၇၈။
^၂ ခင်မင်၊ မောင် (နေဖြူ)၊ ၂၀၀၅၊ ၄၁-၄၂။
^၃ အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၁၅၊ ၉။

ထို့ပြင်

“ဒေသိယစကားကို ဝေါဟာရ၊ သဒ္ဒါနှင့် အသံထွက် (စကားသံ ဖွဲ့ပုံ၊ ဒေသသံ လေယူလေသိမ်း အပါအဝင်) အရ ခွဲခြားနိုင် ပါသည်။ ထိုကွဲပြားခြားနားမှုများကို (အသံထွက်အရ ဒေသသံ လေယူလေသိမ်း အပါအဝင် သို့မဟုတ် ရှိရင်းစွဲ ဒေသသံ အနိမ့်အမြင့်) လေသံအရ သိရှိနိုင်ပါသည်”^၁

ဟု လည်းကောင်း၊ လောင်းမန်းက

“ဒေသိယစကား ဆိုသည်မှာ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ဒေသတစ်ခု ပြောဆိုသော ဘာသာစကားတစ်ခု၏ မျိုးကွဲစကား (ဒေသိယ စကား) (သို့မဟုတ်) သီးခြားလူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုက ပြောဆိုသော ဘာသာစကားတစ်ခု၏ အသွင်ကွဲစကား (လူမှုဒေသိယ) ဖြစ်ပြီး ၎င်းဘာသာစကားသည် အခြားမျိုးတူ ဘာသာစကား ပုံသဏ္ဍာန် များနှင့် အသံထွက်၊ သဒ္ဒါနှင့် အချို့ဝေါဟာရ စကားသုံးတို့ ကွဲပြားခြားနားသည့် ဘာသာစကား ဖြစ်သည်”^၂

ဟု လည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ပညာရှင်အသီးသီးတို့၏ ဖွင့်ဆိုချက်အရ ဒေသိယစကားဟူသည် နေရာဒေသ လိုက်ပြီး စကားအသုံးအနှုန်း၊ အသံထွက်နှင့် သဒ္ဒါကွဲပြားသည့် စကားမျိုးကို ဒေသိယ စကားဟု သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ပြင် ဒေသသွင်ပြင်နှင့် လူမှုသွင်ပြင် လွှမ်းမိုးမှု နည်းသော စံဘာသာစကားနှင့်မတူဘဲ ကွဲပြားသွားသော စကားများကို ဒေသိယ စကားဟု သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။

၃။ နောင်ချိုဒေသရ ဓနုဒေသိယစကားမှ နေ့စဉ်သုံးစကားများ

နောင်ချိုဒေသ ဓနုလူမျိုးများ နေ့စဉ်သုံးစွဲနေသော စကားများကို

- (က) ဆွေမျိုးစပ်ဆိုင်ရာစကားများ
- (ခ) အစားအသောက်ဆိုင်ရာစကားများ
- (ဂ) အသီးအနှံဆိုင်ရာစကားများ

^၁ www. Wikipedia wrg dialect/

^၂ Longman, 1999, 107/

- (ဃ) အသုံးအဆောင်ဆိုင်ရာစကားများ
- (င) တိရစ္ဆာန်ဆိုင်ရာစကားများ
- (စ) လယ်လုပ်ငန်းဆိုင်ရာစကားများ
- (ဆ) နေ့စဉ်သုံးအပြောစကားများ

ဟူ၍ ခွဲခြားတင်ပြထားပါသည်။

(က) ဆွေမျိုးစပ်ဆိုင်ရာ စကားများ

စံဘာသာစကား	နေဒေသိယစကား	နေဒေသိယအသံထွက်
ကိုရင်၏ခမည်းတော်	ရှင်ဖ	/ -eĩ phá /
ကိုရင်၏မယ်တော်	ရှင်မွေ့	/ -eĩ mwé /
ခဲအို	အနောင်	/ ə -naũ /
မိထွေး	အဒေါ်	/ ə dõ /
ရဟန်း၏ခမည်းတော်	ပုစဉ်းဖ	/ bə žĩ phá /
ရဟန်း၏မယ်တော်	ပုစဉ်းမွေ့	/ bə žĩ mwé /
အဖေ	အဘ	/ ə bá /
အဘိုး	ဘကြီး	/ bá tèi /
အဘွား	မေကြီး	/ mē tèi /
အမေ	အမေ	/ ə mē /
အစ်ကို	ကိုရင်	/ kō - j ĩ /
အစ်ကိုကြီး	ကိုရင်ကြီး	/ kō - j ĩ tèi /
အစ်ကိုငယ်	ကိုရင်ငယ်	/ kō - j ĩ ṅē /
အစ်မ	မမ	/ má má /
အစ်မကြီး	မကြီး	/ má tèi /
အစ်မငယ်	မငယ်	/ má ṅē /
ဦးလေး	အမင်း	/ ə mĩ /

ဆွေမျိုးစပ်ဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများတွင် စံဘာသာစကားနှင့် ခေါ်ဝေါ်သော ဝေါဟာရများ ကွဲပြားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

(ခ) အစားအသောက်ဆိုင်ရာစကားများ

စံဘာသာစကား	နေဒေသီယစကား	နေဒေသီယအသံထွက်
ကောက်ညှင်း	ကောက်ညှင်းထမင်း	/ kau ? jì ĩ thə mī /
ကောက်ညှင်းကျည်တောက်	ဝါးကျည်တောက်	/ wà teī tau? /
ခေါပုတ်	ခွားပုတ်	/ khwà pou? /
ငရံ့ခြောက်	ငဝိကောင်	/ ηə pi´ -kaū /
ထမင်း	ထမန်း	/ thə mǎ /
ဖရုံယို	ဖြုံယို	/ -phjoũ jō /
ဟင်း	ချင်း	/ tch ĩ /

အထက်ပါ သာဓကများအရ စံဘာသာစကားနှင့် ဝေါဟာရတူသော်လည်း စကားသံကွဲပြားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

(ဂ) အသီးအနှံ့ဆိုင်ရာ စကားများ

စံဘာသာစကား	နေဒေသီယစကား	နေဒေသီယအသံထွက်
ကျောက်ဖရုံသီး	ကျောက်ဖြုံဝဲသီး	/ tcau? -phjoũ wè θi /
ကြက်ဟင်းခါးသီး	ဟင်းခါးသီး	/ h ĩ khà θi /
ခရမ်းချဉ်သီး	ချမ်းချဉ်သီး	/ tch ĩ ã -tch ĩ θi /
ဂေါ်ရခါးညွန့်	ဂေါ်ရခါးညော့	/ gō jə khà jón /
ငရုတ်သီး	စဝ်သီး	/ sa? θi /
ဆီးဖြူသီး	ဆီစားသီး	/ shī sà θi /
နံနံပင်	မဆေး	/ mə sè /
ပူဒီနာ	ပူစီနံ၊ ဇီယာ	/ pū sī nǎ / zī jā /
ပန်းမုန်လာ	မုန်လာခဲ	/ -moũ lā khè /
မက်မွန်သီး	မျက်မွန်သီး	/ mjɛ? -mū θi /
သခွားသီး	ခွားသီး	/ khwà θi /
သပျစ်သီး	သဖျက်သီး	/ θə phɛ? θi /

နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုဒေသိယစကားတွင် ရှေးသုံးပေါရာဏစကားဖြစ်သော “သံ”ကို “မယ်န” ဟု မသုံးဘဲ “သံမန”ဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

(င) တိရစ္ဆာန်ဆိုင်ရာ စကားများ

စံဘာသာစကား	ဓနုဒေသိယစကား	ဓနုဒေသိယအသံထွက်
ကြောင်	မိညော်	/ mi̯ nɔ̯ /
စာကလေး	စာပတီး/ အိုင်ဇာ	/ sã bə di/ - / -aĩ zã /
တီတီတွတ်	တဲ့တဲ့တူး	/ té té tù /
နွားချေးပိုး	နွားချေးပိုး/ ပိုးစီနု	/ nwà tehè pò / / pò sī zú /
ပုရစ်	ပလစ်မ	/ pə li? má /
ပုရွက်ဆိတ်	ပလွက်ဆိတ်	/ pə lwe? shei? /
ပိုးစုန်းကြူး	ပိုးစုန်းပြူး	/ pò sòũ pjù /
ယင်ကောင်	ယင်မဇိမ်း	/ -jĩ má zẽĩ /
အိမ်မြောင်	အိမ်မြောင်	/ -eĩ -mjau̯ /

နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုဒေသိယစကားတွင် “ရ” ဗျည်းကို “လ” ဗျည်းသံဖြင့် “ပုရစ်”ကို “ပလစ်မ” / pə li? má / ဟု သုံးစွဲသည်ကို တွေ့ရသည်။ “ကြောင်” ကို “မိညော်” / mi̯ nɔ̯ /ဟု မြည်သံကို အစွဲပြု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

(စ) လယ်လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ စကားများ

စံဘာသာစကား	ဓနုဒေသိယစကား	ဓနုဒေသိယအသံထွက်
ကောက်လှိုင်း	ကောက်ရိုးလှိုင်း	/ kau? jò hlãĩ /
ကောက်လှိုင်းရိုက်	စပါးခက်	/ zə bə khe? /
ဂျုတ် (လယ်သမားသုံး)	စောဂူ	/ sɔ̯ gū /
တူရွင်း	တဇော်ဂျီ	/ tə zɔ̯ dʒj /
ပေါက်တူး	ထလွင်း/ ပေါ့ငေါင်း	/ thə lwĩ / / pɔ̯ ñəũ/
ပေါက်ပြား	ပေါ့ပြား	/ pɔ̯ pjà /

ပုတ်	ပုတ်ကျီ	/ pou? tɛ̃ /
အိတ်ကြီး ခအိတ်	ဒတင်	/ dɔ̃ -t̃i /

လယ်ယာလုပ်ငန်းမှ ထွက်ရှိသော စပါး၊ ပဲတို့ ထည့်ရန် ကျီများ ဆောက်လုပ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ကျီသည် စပါး၊ ပဲ စသည်တို့ သိုလှောင်ထားသည့် အဆောက်အဦး ဖြစ်သည်။ ပုတ်သည် အတန်ငယ် များပြားသော စပါး၊ ပဲတို့ ထည့်နိုင်သည့် ဝါးနှင့်ယက်လုပ်ပြီး သစ်ဆေး (သို့မဟုတ်) နွားချေး သုတ်ထားသည့် ထည့်စရာ ဖြစ်သည်။ စပါး၊ ပဲ အတန်ငယ် ထည့်နိုင်သည့် ပုတ်ကို များပြားသော စပါး၊ ပဲ သိုလှောင်နိုင်သည့် ကျီနှင့်တွဲ၍ ပုတ်ကျီဟု တွဲ၍သုံးစွဲခေါ်ဝေါ်ကြသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ (၃)တင်း ထည့်သည့် အိတ်ကို နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးတို့က ဒတင်ဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲကြသည်။

(ဆ) နေ့စဉ်သုံး အပြောစကားများ

စံဘာသာစကား	နေဒေသိယစကား	နေဒေသိယအသံထွက်
ကျွဲ	ကွာ	/ kwā /
ကျကွဲ	ကွဲကျ	/ kwè tɛ́ /
ခဏလေး	တအားလေး	/ tɔ̃ à lè /
ခက်ခဲ	အားခက်ရီး	/ à khɛ? j`i /
ခြောက်	ခြောက်ချမ်း	/ tchau? tɛ̃ ã /
ချေး (ပိုက်ဆံ)	ငန်း (ပိုက်ဆံ)	/ ñã /
ချစ်	အားချစ်ရီး	/ à tchi? j`i /
ငိုငို	မိန်း	/ mèĩ /
စီစဉ်	ရင်စီ	/ -j`i sī /
စိတ်ညစ်	စိတ်အားရီးညစ်	/ sei? à j`i ni? /
စေ့စပ်	မေး	/ mè /
တွေး	ငေး	/ ñè /
ထုတ်	ဆယ်	/ shē /
နှေး (အလုပ်)	သွေးလေးမွေးလေး	/ θwè lè mwè lè /
နှေး (လမ်းလျှောက်)	နို့တုံနို့တုံ	/ nou' tou' nou' tou' /

ပုလ်	သိုး	/ θò /
မုန်း	အားမုန်းကြီး	/ à mòũ tèi /
ဘယ်သူ	ဖယ်သူ	/ phē θū /
မြန်	စားချို	/ sà tehō /
ရိုင်း	စိုး	/ sò /
ရွှေ	တော	/ tò /
လိမ်	လိုင်	/ -lèi /
လွင့်ပစ်	လော	/ lè /
ဝေး	တအားဝေးတယ်	/ tə à wè tè /
သေချာ	ဟောက်ကလား	/ hau? kə là /
သေး	တောခွဲ	/ tò khé /
အကျွေးထား	ငုံ	/ ŋã´ /
အလုပ်ကြိုးစား	ကဲ	/ kè /
အေး	ချမ်း	/ teh ã /
အော်ခေါ်	အော်	/ ɔ /
အိုက်	အိုက်ရေးကြီး	/ ei? jè tèi /
အိမ်ထောင်ကျ	အိုသွားတာ	/ ɔ θwà dā /
အားပါးတရစား	နင်းဖိစား	/ nĩ phi´ sà /

နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးများ ပြောဆိုသော ဓနုဒေသိယစကားများတွင် “တယ်” / tē / ၊ “မို့” / mɔ / ၊ “တုံး” / tòũ / ၊ “အုံးမယ်” / -oũ mē / စသည့် ဝါကျအဆုံးသတ်စကားများ တွေ့ရပါသည်။ စံဘာသာစကားတွင် သုံးသော “မလား” / mə là / ကို နောင်ချို ဓနုဒေသိယစကားတွင် “မို့” / mɔ / ဟု သုံးသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ စားမလား / sà mə là / ကို စားမို့ / sà mɔ / ဟု သုံးနှုန်းကြသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးတို့ ပြောဆိုသော ဓနုဒေသိယစကားများသည် စံဘာသာစကားတွင် အသုံးပြုသော “ရ”ကို သီးခြားသံထွက်ဘဲ [r]၊ [ɹ] သံပြု၍ လည်းကောင်း၊ “ရ”သံ ဖြုတ်၍လည်းကောင်း အသုံးပြုကြသည်။ ကျောက်ဖရုံသီးကို ကျောက်ဖြူသီး / tɕau? -phjəu̯ θi / ၊ ခရမ်းချဉ်သီးကို ခမ်းချဉ်သီး / kh̥ ǎ -tɕh̥i θi / ဟု အသံထွက် သုံးစွဲသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထို့ပြင် မုန်လာထုပ်၏ ခဲခဲထုပ်ထုပ် ပုံသဏ္ဍာန်ကို စွဲ၍ မုန်လာခဲ / -moũ lǎ khè / ၊ ကောက်ညှင်းသည် ထမင်းနှင့် ပုံသဏ္ဍာန် တူသည်ကို စွဲ၍ ကောက်ညှင်းကျည်တောက်ကို ကောက်ညှင်းထမင်း / kau ? ɲ̥ i̯ thə m̥i / ဟု ပုံသဏ္ဍာန်ကို အစွဲပြုခေါ်ဆိုသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

စံဘာသာစကားရှိ သံပြင်းသံကို နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးတို့သည် သံညှင်းသံနှင့် အသံထွက်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ခေါင်းအုံး / gǎũ òũ / ကို ခေါင်းအုံး / khòŋ òũ / ဘယ်သူ bɛ̯ ðũ / ကို ဖယ်သူ / phɛ̯ θũ / ဟု ပြောဆိုကြပါသည်။

သာမဏေဘောင်သို့ သွတ်သွင်းပေးကြသည်။ သာမဏေဘောင်မှ ထွက်လာ သော “ကိုရင်” လူထွက်များကို အမည်ရှေ့တွင် “ကိုရင်” ထည့်၍ ခေါ်လေ့ ရှိကြသည်။ ရှေးမြန်မာတို့၏ ဓလေ့အတိုင်း နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးများသည် သာမဏေဘောင် သွတ်သွင်းပြီးသူများ၏ အမည်ရှေ့တွင် “ကို” အစား ကိုရင် / kō -j̥i / ထည့်၍ ခေါ်ဆိုလေ့ ရှိကြသည်။ အစ်ကိုကြီးကို ကိုရင်ကြီး / kō -j̥i tɕi / ၊ အစ်ကိုငယ်ကို ကိုရင်ငယ် / kō -j̥i ŋɛ̯ / အမည်ရှေ့တွင် ကိုရင် / kō -j̥i / ထည့်၍ ခေါ်ဆိုလေ့ ရှိကြသည်။ သာမဏေဘောင်မဝင်သော သူများ၏ အမည်ရှေ့တွင်မူ “ကို” / kō / ထည့်၍ ခေါ်ဆိုလေ့ ရှိကြသည်။ မိမိထက် အသက်ကြီးသော အမျိုးသမီးများကို အစ်မ၊ မမဟု ခေါ်လေ့ရှိသော်လည်း နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးများမှာမူ “မမ” / má má / ဟုခေါ်ဆိုကြသည်။ “အစ်မ”ဟု ခေါ်ဆိုလေ့ မရှိကြပေ။ အစ်မကြီးကို မကြီး / má tɕi / ၊ အစ်မငယ်ကို မငယ် / má ŋɛ̯ / ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။

ဓနုလူမျိုးများသည် ရှမ်းပြည်နယ် မြေလတ်ဒေသနှင့် ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်း နောင်ချို၊ ကျောက်မဲ၊ သီပေါ၊ ပြင်ဦးလွင် အနီးတစ်ဝိုက်နှင့် မိုးကုတ်၊ မိုးမိတ်ဒေသတို့တွင် နေထိုင်ကြပါသည်။ နေရာဒေသ ကွဲပြားသည့် အလျောက် ပြောဆိုသော စကားများ ကွဲပြားသည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ လုံးဝကွဲပြားသည့် ဝေါဟာရများ၊ စကားသံကွဲပြားသည့် ဝေါဟာရများ တွေ့ရပါသည်။ ရွာဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးများ ပြောဆိုသော ဓနုဒေသိယစကားနှင့် နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုလူမျိုးတို့ ပြောဆိုသော ဓနုဒေသိယစကားများတွင် လုံးဝကွဲပြားသည့် ဝေါဟာရများကို

တွေ့ရပါသည်။ နံနံကို မဆေး / má sè / (နောင်ချို)၊ ဖျက်ဆီး / phje? shì / (ရွှင်)၊ ပူဒီနာကို ပူစီနံ / ဇီယာ / pū sī -nā /၊ / zī jā / (နောင်ချို)၊ ယုန်နံ / -joū -nā / (ရွှင်)၊ အာတာလွတ်ဥကို အာလာယု / ā lā jú / (နောင်ချို)၊ တောင်စင်ဥ / -taū -sī ú / (ရွှင်)၊ ထင်းရှူးဆီကို ထင်းဆူးဆီ / thī ĩ shù sī / (နောင်ချို)၊ မီးထလူစ / mī thə lū sá / (ရွှင်) စသည့် လုံးဝကွဲပြားသည့် ဝေါဟာရများ တွေ့ရပါသည်။

စကားသံကွဲပြားသည့် ဝေါဟာရများကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ ချိန်ခွင်ကို ယာစူ / jā sū / (နောင်ချို)၊ ယာရူ / jā zū / (ရွှင်)၊ ခရမ်းချဉ်သီးကို ခမ်းချဉ်သီး / khī ā tchī θī / (နောင်ချို)၊ ချမ်းချဉ်သီး / tchī ā tchī θī / (ရွှင်)၊ မက်မွန်သီးကို မျက်မွန်သီး / mjε? -mū θī / (နောင်ချို)၊ မျက်မုံသီး / mjε? -moū θī / (ရွှင်)၊ ဦးထုပ်ကို ခေါန်းနုတ် / kòn nou? / (နောင်ချို)၊ ခေါန်းထုတ် / kòn thou? / (ရွှင်) စသည့် စကားသံကွဲပြားသည့် ဝေါဟာရများ တွေ့ရပါသည်။ ထို့ပြင် စံဘာသာစကားရှိ ထွေးခံကို နောင်ချိုဒေသရှိ ခနုတို့က အင်တုံ၏ပုံသဏ္ဍာန်ကိုစွဲ၍ ထွေးအင် / thwè -ī /၊ ရွှင်ဒေသရှိ ခနုတို့က အိုး၏ပုံသဏ္ဍာန်ကို အစွဲပြု၍ ထွေးအိုး / thwè ò / ဟု မိမိတို့ စိတ်ကူးထင်ရာ ပုံသဏ္ဍာန်ကို အစွဲပြု ခေါ်ဆိုကြသည်။

နောင်ချိုဒေသရှိ ခနုလူမျိုး ပြောဆိုသော စကားများတွင် ရှေးသုံးပေါရာဏ စကားများ တွေ့ရပါသည်။ ချိန်ခွင်ကို ယာစူ / jā zū /၊ သံကို သံမန / -thā mā ná /၊ ငရုတ်သီးကို စပ်သီး / sa? θ`I /၊ စွန့်ပစ်သည်ကို လော / lō /၊ အခွံနွာသည်ကို နွေး / hnwè / စသည့် ရှေးသုံးအတိုင်း ပြောဆိုကြသော်လည်း အနည်းငယ် အသံ ပြောင်းလဲ ပြောဆိုသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

နောင်ချို ခနုဒေသီယစကားများတွင် တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် ပြောဆိုသော ဝေါဟာရများ ရှိပါသည်။ အလုပ်ကြိုးစားသည်ကို ကဲ / kè / ဟု သုံးစွဲကြသည်။ ပြည်ကြီးသူများနှင့် ပြောဆိုပါက လွဲမှားသည့် အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ ချစ်သည်ကို အားရီးချစ် / à jī tchī? /၊ ကိုက်ခဲသည်ကို အားရီးကိုက် /à j`I kai? /၊ ခက်ခဲသည်ကို အားခက်ရီး / à kε? j`I /စသည့် အသုံးများတွင် တွေ့ရသည်။ ပိုလွန်သည့် သဘောဆောင်သည့် အဓိပ္ပာယ်များတွင် အားရီး / à j`I / ထည့်၍ တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် အသုံးပြုသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ မပြောချင်၊ မလုပ်ချင် စသည့် ငြင်းပယ်သည့် သဘောဆောင်လျှင် အားသေးဘူးဘဲ / à θè bù bè /ဟု တွင်တွင် ကျယ်ကျယ် အသုံးပြုကြသည်။

ဝါကျနောက်ဆက်စကားများတွင် စံစကားနှင့် အများဆုံးတူညီပြီး “မလား”၊ “မလဲ” အမေးဝါကျ အဆုံးသတ်ကိုမူ “မို့” / mó / နှင့်သုံးသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

အငြင်းစကားများတွင် အငြင်းစကား “မ”နှင့် ကြိယာထောက် “ချင်”ကိုတွဲ၍ သုံးလေ့ ရှိကြသည်။ မစားနဲ့ဟုဆိုလျှင် မစားချင်နဲ့ / mə sà -tehī né / ဟု သုံးစွဲ ပြောဆိုခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။

နိဂုံး

နောင်ချိုဒေသရှိ ဓနုဒေသိယနေ့စဉ်သုံးစကားများ စာတမ်းသည် နောင်ချိုမြို့ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ကြသော ဓနုလူမျိုးများ၏ နေ့စဉ်သုံး အပြောစကားများကို အခြေခံကာ လေ့လာတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဓနုဒေသိယစကားတွင်ပင် နေထိုင်ရာ ဒေသ မတူညီမှုကြောင့် ဓနုဒေသိယစကားများ ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

- ကောသလ္လ၊ အရှင် (မြို့ကြီးတောရ)။ (၂၀၁၂)။ *သမိုင်းကပြောသောနေ့ ဓနုကပြောသော သမိုင်း*။ နိုင်ငံတော်ပရိယတ္တိသာသနဓမ္မတက္ကသိုလ်။
- ခင်မင်၊ မောင် (ခန့်ဖြူ)။ (၂၀၀၅)။ *စကားသမုဒ္ဒရာ စာသမုဒ္ဒရာ*။ ရန်ကုန်၊ မြမြဝင်းပုံနှိပ်တိုက်။
- တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုရိုးရာဓလေ့များ(ရှမ်း)*။ (၁၉၆၈)။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန် ပုံနှိပ်တိုက်။
- ဖေမောင်တင်၊ ဦး။ (၁၉၅၈)။ *ဘာသာလောကကျမ်း*။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန် ပုံနှိပ်တိုက်။
- မြမောင် (ပင်းတယ)။ (ခုနှစ်မပါ)။ *ဓနုစကား*။ တောင်ကြီး။ ဓနုစာပေယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အသင်း။
- မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၁၉၉၁)။ *မြန်မာအဘိဓာန်*။ ရန်ကုန်၊ ဖိုတိုလစ်သိုပုံနှိပ်စက်ရုံ။
- ဟုတ်စိန်၊ ဦး။ (၁၉၅၄)။ *ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်*။ ရန်ကုန်၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ စာပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာရေးကိရိယာဌာန။
- အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၁၅)။ *အင်းလေးဒေသိယစကား*။ ရန်ကုန်၊ ဧရာဝတီပုံနှိပ်လုပ်ငန်း။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

Jack. C. Richards, John Platt, Heidi Platt. (1999). *Longman Dictionary of LANGUAGE TEACHING AND APPLIED LINGUISTICS*.

အင်တာနက်ကျမ်းကိုးစာရင်း

[http; www. Wikipedia org](http://www.Wikipedia.org) dialect.

နောက်ဆက်တွဲ

စဉ်	ကိုးကားသည့်ကောက်နုတ်ချက်မူရင်းများ	ကိုးကားသည့်စာမျက်နှာ
၁	A dialect is distinguished by its vocabulary, grammar, and pronunciation (phonology, including prosody), where a distinction can be made only in terms of pronunciation (including prosody, or just prosody it self). (www. Wikipedia org dialect)	၆
၂	A variety of a language, spoken in one part of a country (regional dialect), or by people belonging to a particular social class (social dialect or SOCIOLECT), which is different in some words, grammar, and/ or pronunciation from other forms of the same language. (Long man, 1999, 107)	၆

တွေ့ဆုံမေးမြန်းသည့်ပုဂ္ဂိုလ်များစာရင်း

စဉ်	အမည်	အသက်	အလုပ်အကိုင်	နေရပ်
၁	ဦးပစ္စယန	၅၂ နှစ်	သာသနာ့ဝန်ထမ်း	နောင်ချိုမြို့နယ်၊ မဲမော်ရွာ
၂	ဦးဝိလာသဂ္ဂ	၃၁ နှစ်	သာသနာ့ဝန်ထမ်း	နောင်ချိုမြို့နယ်၊ ဈေးကုန်းရွာ
၃	ဒေါ်ညွန့်ရီ	၆၀ နှစ်	တောင်သူ	နောင်ချိုမြို့နယ်၊ မက်မန်းတောရွာ
၄	ဦးဟန်ဌေး	၄၁ နှစ်	တောင်သူ	နောင်ချိုမြို့နယ်၊ မက်မန်းတောရွာ
၅	မစုမြတ်နောင်	၁၇ နှစ်	ပထမနှစ်	နောင်ချိုမြို့နယ်၊ ဈေးကုန်းရွာ